

prave jezgre. Vodič po velikom zelenom perivoju može biti dobar i sposoban, i manje dobar i manje sposoban. Dužnost vodiča koji nas priprema na susret s *Kur'anom* i koji nas uvodi u *Kur'an*, u ovom izdanju što ga imam pred sobom, preuzeo je Džemaluddin Čaušević. Kao što biolog o nekim pojavama života danas zna više nego što su znali biolozi prije njega, tako i pogledi na datost jedne knjige nisu nešto stalno i nepromjenljivo, mogu se usavršavati. Ovo je važno pripomenuti, jer tumačenja i bilješke kao i velik dio ostalog popratnog aparata, što ga nalazimo u ovom izdanju *Kur'ana*, najvećim su dijelom preuzeti iz predratnog sarajevskog izdanja ovoga istog prijevoda. Premda je Čaušević bio zapažen islamski teolog i Reis-ul-ulema te je prijevod, bilješke i komentar znalački napravio, ipak držimo, da je egzegeza *Kur'ana* uznapredovala u ovih tridesetak godina. Izdavač nam je mogao ponuditi i malo svježije-suvremenije komentare.

Spomenuli smo na početku da je djela kao što su *Biblija* i *Kur'an* vrlo teško prevoditi, i zato se rijetki u to upuštaju. No, oni koji se već u to upuste, moraju biti otvoreni širokoj kritici, koja će pokušati odgonetnuti koji je element kod prevodioca i komentatora prevagnuo. U našem slučaju, na žalost, lako je otkriti: zanemarena je, možda ne posve, poetičnost teksta. *Kur'an* je ipak, kako je u predgovoru izdavača i spomenuto, vjerska knjiga muslimana, nacionalna svetinja Arapa i kulturna baština čovječanstva. Ovaj prijevod *Kur'ana* nije napravljen i izdan za isključivu

upotrebu naših muslimana, nego je kao knjiga općeg značaja dostupna svima i neće u njoj svi tražiti teološku vrijednost ili samo nju, premda je to najvažniji elemenat Knjige, nego i sklad duha i glazbu riječi.

Kur'an je pod posebnim vidom jedina i jedinstvena knjiga i teško je reći je li bolje da je čitavu prevodi i komentira samo jedan čovjek ili više stručnjaka, kao što je slučaj s novim izdanjem Biblije.

Generalnu lekturu i usporedbu s originalom izvršio je književnik Alija Nametak. Možda bi on teološku ukočenost bio ublažio u prilog poetičnosti prijevoda, da ga nisu, opet kažemo, možda, sputavali obziri prema auktoritetu prevodioca.

Budući da je knjiga izdana u Zagrebu, prevedena je s arapskoga na hrvatski jezik, pa baš zato što se radi o hrvatskom jeziku možda se gdje-koja riječ mogla stvarno uzeti u hrvatskoj »varijanti« ...

Sve u svemu: *Kur'an Časni* časno stoji na našem stolu ili polici. Zahvalimo izdavačkoj kući »Stvarnost« iz Zagreba što nam ga je pružila u reprezentativnoj tehničkoj opremi, uz relativno nisku cijenu. Zahvalimo također i prevodiocima Muhamedu Pandži i Džemaluddinu Čauševiću, koji su unijeli maksimum truda u taj težak i delikatnan posao, lektorima i korektorima koji su savjesno izvršili svoj posao. Da je prijevod i izdavački pothvat uspio, svjedoče i dva nepromijenjena izdanja u razmaku od nekoliko mjeseci.

Kur'an je tu, mi smo tu, zato: »Tolle et lege!«

PETAR ZDRAVKO BLAJIĆ

IGOR A. CARUZO, SOCIJALNI ASPEKTI PSIHOANALIZE

Svjetlosti bijaše odmjereno vrijeme; ali vladavina noći bez vremena je i bez prostora.¹ Tim Novalisovim riječima iz *Himne noći* možda bi se mogla najbolje opisati struktura ljudske osobe: njezini korijeni, razvojni putovi i sudbina neodredivost. Davno je za nama vrijeme kad smo u čistoći i naivnosti dječjeg realizma sve vidjeli »ozdravljeno« i dorečeno. Sve nam je izgledalo jasno. Danas

stvari stoje drukčije. Na putu da izrazimo stvarnost i da razjasnimo čovjeka nailazimo na beskrajne teškoće. Na dohvat u nam samo promjenljive veličine — odnosi, a ono što je konstantno nedohvatljivo nam je. To je slično procesu integriranja gdje konstante dodajemo po volji. U toj viziji postaju nam jasne i

¹ Novalis: *Izabrana djela*, Beograd, str. 95.

Hölderlinove riječi iz elegije *Kruh i vino*² po kojoj je Krist obznanio svršetak dana i najavio noć. Stvarati povijest ne znači kozmički pripadati svjetlucaju svemira već u noći ljudski svijetlili, svjestan svoje samoće i beskrajta tame noći!

Negdje na tom tragu nalazi se i psihoanaliza. I ona se zanima područjem svjesnog i nesvjesnog — odnosa dana i noći — i svim varijablama koje se u tom skupu nalaze. I ona, kao i sve ono što je životno i veliko, ima svoje proroke ali i heretike. Ništa nije neobično što su psihoanalizu i kao teoriju i kao praksu u njezinim počecima zabranjivali i u Moskvi i u Rimu — uostalom, svi proroci umiru zbog bogohulstva. Još manje je neobično što su njezini nastavljači — heretici, pošli raznim putovima. Jedan od tih je i Igor Caruzo, pisac knjige »Socijalni aspekti psihoanalize«, koju je u Beogradu izdala biblioteka »Misao i dileme«.

Igor A. Caruzo, rođen u Rusiji, studirao na katoličkom sveučilištu u Louvainu, Chardinovac, marksist i freudist, osnivač »Bečkog radnog kruga za dubinsku psihologiju« (1953), pisac je mnogih knjiga s područja psihoanalize. Njegova misao vuče korijene i od Freuda i od Adlera i Junga... ali i od Marxa, Chardina, Husserla, Maxa Schelera i Mouniera. On među »hereticima« psihoanalize, kao što su Otto Rank, Aleksander, Sullivan, Fromm, Hornejeva, Marcuse, Allport i ostali, zauzima posebno mjesto baš po pokušaju da dijalektički pomiri suprotnosti. Po tome je posebno bliz Hornejevoj. Frommu je bliz po interesu za socijalno, iako se od njega u pogledima često razlikuje, a Marcuseu po viziji budućnosti.

Iz knjige »Socijalni aspekti psihoanalize« pokušat ću iznijeti najznačajnije misli.

Patrijarhalno znači reakcionarno

Njegova je polazna točka Marxova izreka: »Ljudsko biće nije apstrakcija, svojstvena pojedinačnoj individui. U svojoj biti ono je skup društvenih odnosa.«³ Zato on posebno vodi računa o dijalektici, razmjeni između čovjeka i svijeta i čovjeka i čovjeka te o dinamici grupe. Ne prihvaća, mislim s pravom. Frommovu tvrdnju o neurotizirajućoj ulo-

zi društvenih struktura, ali zato tvrdi da je obitelj posrednik između psihološke i sociološke sudbine čovjekove. »Dijete podliježe upravo u porodici neurotičnom trijasu straha, agresivnosti i osjećaja krivice«.⁴ Iako je obitelj prirodno mjesto gdje se rađa čovjekov duh, on s pravom tvrdi: »Danas može patrijarhalna porodica biti samo neurotična, kao što i svaki pokušaj, da se državom ili poduzećem vlada »patrijarhalno« može biti samo reakcionarano!«⁵ Svako nametanje patrijarhalnog odnosa među ravnopravnim i zrelim jedinkama vodi u neurozu!

Mi smo stalno ugnjetavani kad nas drugi stvaraju po svojoj slici i prilici. Govore: ti ne bi smio biti ono što sada jesi. Na taj su način učinjena mnoga ubojstva u »dobroj namjeri«. Donosi primjer oca koji je ubio sina na taj način što mu je flasterom zatvorio usta da ne plače i tako ne smeta susjedima! Tako se u patrijarhalnoj strukturi čovjek odgaja da vrši svoju dužnost kao krvnik, uvijek se odričući svojega vlastitog Ja. Stoga Caruzo predlaže, da bi se izbjegao »kult ličnosti«, da se čovjeku vrati odgovornost, i to tako da se oslobodi postvarenja i demistificiraju njegovi odnosi. A to se postiže kad se ima u vidu i osobna sudbina i socijalni uvjeti.

Niti je čovjek odraslo dijete, niti je dijete maleni čovjek

Utvrdivši činjenicu da čovjek nije odraslo dijete, a niti je dijete maleni čovjek, opaža zanimljivu *neodređenost*, pa čovjeka ne možemo proučavati ni samo pojedinačno a ni samo statistički, već moramo uvijek imati u vidu oboje. Tu se pojavljuje samo jedna konstanta: *potreba za novim*. Ali opet i to donosi novu nesigurnost za koju H. Marcuse u Erosu i civilizaciji kaže: »Kad se čovjek oslobodio ranijih veza i prihvatio nove dogme, onda postoji pretpostavka da je doživio veliku nesigurnost, da je njegova samo-organizacija ispunjena mržnjom i štetna po druge, da njegova nova vjera racionalizira destruktivnu aktivnost — ukratko, da je

² Hölderlin: *Kruh i vino*, Zagreb str. 52.

³ *Socijalni aspekti psihoanalize*, str. 82.

⁴ Igor Caruzo: *Soc. asp. psih.*, str. 89.

⁵ Igor Caruzo: *Soc. asp. psih.*, str. 90.

on psihopatski tip.«⁶ Tako i potreba za novim dobiva svoje naličje!

U procesu refleksivnosti čovjekova ja postaje i objekt, otuđuje se, postvaruje se. Ali on ne vidi rješenje u jednostavnoj negaciji takva postvaranja — to bi bilo kobno — već u partnerskom odnosu između subjekta i objekta! Tako je narcisoidno ogledanje u stvarnom svijetu još uvijek stvaralačko. On se pita: »Mogu li ljudski vrhovi drukčije da se dostignu osim zahvaljujući iluziji onoga koji je propao zbog prividne dubine svoje slike u ogledalu?«

Izbjeći duhovnu entropiju

Čovjeku je svaka završena situacija Prokrustova postelja. »Čovjek je jedino živo biće koje ima utopije — i ostvaruje ih.«⁷ Tako sloboda konkretnog čovjeka često i nama izgleda utopija, ipak čovjeka uvijek treba nastojati vratiti njemu samome. Nitko ne pripada nikome i nitko nije ničije vlasništvo. »Nitko ne može nikoga posjedovati; umjesto toga nekog posjedovati će se samo stvar, i čovjek sa svoje strane postaje stvar te stvari.«⁸ U našoj zapadnjačkoj kulturi on zapaža karakteristična otuđenja konkretnog čovjeka. Budući da su ideali Zapada, često i Istoka,

muškog roda, zrelih godina, bijele rase i iz građanskog staleža, to su: *žena, dijete, obojeni i proleter već otuđeni!* Svakako ćemo se složiti s tvrdnjom Igora Caruza da svako ugnjetavanje vodi otuđenju a da je svako otuđenje ubojstvo čovjeka, jer dehumanizira, postvaruje čovjeka. Svako otuđenje stvara »duhovnu entropiju«. Zato, usprkos tome što društvo stvara entropiju, čovjek nastoji ustrajno svladati entropiju promjenom društva!

Tako se kroz čitavu malu knjižicu, koju sam pokušao ukratko prikazati, osjeća tiha bol zbog beskrajno kompleksnog ugnjetavanja čovjeka, ali se i nazire jasna nada u konačnu pobjedu čovjeka. Citirat ću na kraju samog auktora: »... Mi tako ovdje susrećemo čovjeka: nagog čovjeka van mita, usamljenog čovjeka pokraj Boga, čovjeka čija je priroda prometejska i kršćanska. Tom čovjeku nije više zabranjeno da u nadi nalazi smisao svoga postojanja, tj. svog stradanja.«

IVAN CVITANOVIĆ

⁶ Igor Caruzo: Soc. asp. psih., str. 120.

⁷ Igor Caruzo: Soc. asp. psih., str. 136

⁸ Igor Caruzo: Soc. asp. phis., str. 140

KOLO 1/1970 — POBUNA POEZIJA

Dobro odmjerenim potezom uredništvo započinje broj novelom Petra Šegedina *O Razumu običnom i neobičnom Crvenokosom*. Naslov neobičan, koji ne osvaja nego potiče na razmišljanje. Takve su i prve dvije stranice na kojima čitamo o zadovoljstvu čovjeka koji se sprema da u svojem dugo željenom vrtu, vlastite, upravo sagrađene kuće, posadi bor. Zadovoljstvo toga čovjeka potpuno ispunjava konstituciju ljudske duše do te mjere da potpuno smećemo s uma uobičajena epska pitanja -gdje- i -kada-. Tek na kraju druge stranice poslije desetak minuta čitanja doznajemo da se sve odvija u mjestancu u koje se stiže brodom, ali ni do kraja novele se ne kaže zbija li se radnja prije ili poslije rata, ne kaže se kojem društvenom sloju točno pripadaju osobe novele, godine koje se spominju u noveli godine su od-

sutnosti iz zavičaja (i opet se ne kaže gdje), godine tamnovanja, dakle vrijeme koje se odnosi na dozrijevanje i starenje čovjeka, ljudski vijek a ne sredinu. Sve u svemu jedan smion i posve uspio pokušaj književnog promatranja egzistencije čovjeka kao čiste egzistencije izdvojene iznad socijalne, povijesne i regionalne ambicije, koja je bila toliko zahvalno polje razmatranja književnog realizma i naturalizma, koji je kao na pr. Verga znao upravo zarobiti čovjeka u socijalni ambijent. Šegedinova je novela jedino jezikom uokvirena u duhovni život i egzistenciju Hrvata. Takva se novela može jednom u budućnosti smatrati jednim od ključnih trenutaka hrvatske književnosti.

U doba u koje se u svima evropskim jezicima mnogo piše o kritičkim pokretima, strukturalizmu, for-